biblioteca școlarului

PETRE DULFU

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ

Litera INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

Petre
DULFU

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

... găsesc o adevărată satisfacere de a vă declara că sunt de părerea dumneavoastră în privirea talentului poetic al junelui Petre Dulfu. Ziua se cunoaşte de dimineaţă, zice românul. Astfel, din primele poezii m-am convins că Petre Dulfu posedă în suflet scânteia sacră şi sub condei o limbă armonioasă pe care ştie s-o mlădie după cerinţele ritmului. Talent există: el e un dar al naturii şi e menit a se dezvolta cu timpul pentru a crea opere frumoase ce vor înavuţi literatura noastră. Trebuie dar a fi încurajat şi susţinut pe calea în care a intrat, cale bună şi roditoare, căci fiecare plantă în pământul ei prosperă.

Vasile ALECSANDRI, 1880

Există şi o localizare târzie, apărută în 1875 în Editura Nebunelli din Galaţi, Vicleniile meşterului Perdaf, *cu acţiunea în vremea lui Sas Vodă, continuată de prelucrarea lui Bertoldino: Guguţel, fiul vicleanului meşter Perdaf.*

Unele snoave din Bertoldo au trecut în folclor, şi de aici în Isprăviile lui Păcală*, de Petre Dulfu.*

Alexandru PIRU, Cărţi populare în secolul al XVIII-lea, *în* Istoria literaturii române de la origini până la 1830. *Bucureşti, 1977.*

Râsul pentru noi se opreşte în faţa durerii şi a nenorocirii. La Păcală atunci izbucneşte. Păcală e un fel de Vlad Ţepeş, care petrece între puşii în ţeapă, unul într-una mai înaltă şi altul într-una mai scurtă, după rang şi vină.

Emanoil BUCUŢĂ

„Păcală“ şi „Legenda Ţiganilor“, bune scrieri pentru popor, sunt foarte răspândite şi astăzi.

George CĂLINESCU, 1941

Petre Dulfu este primul scriitor român care a lăsat o lucrare în limba maghiară despre Vasile Alecsandri. Este vorba de lucrarea „Alecsandri Vazul müködése a román terén“ („Activitatea lui Vasile Alecsandri în literatura română“).

A scrie o lucrare despre V. Alecsandri în Ardeal, în acea epocă a absolutismului austro-ungar şi mai ales pentru un român, era un act de mare curaj. Aceasta cu atât mai mult, cu cât dualismul austro-ungar sporea persecuţia împotriva naţionalităţilor aşa-zise tolerate.

Petre PUŞCAŞU, 1966

Diagrama literară a sfârşitului de secol (XIX— n. red.) cuprinde în chip firesc nume modeste din toate grupările, inclusuv nume migratoare. […] În Vieaţa, Vatra, Povestea vorbii *şi alte periodice presemănătoriste (mai exact: şi acolo) semnează povestitorul Ioan Adam (1845-1911), Petre Dulfu (1856-1953), autor popular renumit prin istorisirile despre Păcală şi Gruia lui Novac…*

Dumitru MICU, Literatura minoră*, în* Scurtă istorie a literaturii române*, I, Editura Iriana, Bucureşti 1994, p. 305.*

Definind conceptul de literatură populară, M. Eminescu nu-i reducea sfera exclusiv la creaţiile folclorice, ci cuprindea şi operele scriitorilor, şi anume acele opere „care se potrivesc aşa de bine cu gândirea poporului, încât dacă acesta nu le-a făcut, le-ar fi putut însă face“[1].

În acest sens, după opinia noastră, Dulfu este un scriitor popular. El nu are inventivitate individuală, ci plăsmuieşte în limitele specifice folclorului, mai exact, împrumută atât de bine totul,

[1] M. Eminescu : *Scrieri politice.* Bucureşti, 1905, p. 306.

încât nu poţi distinge bruma de naraţiune care îi aparţine. De aici desprindem deosebirea de Ion Creangă, care într-o mare parte a operei sale a inventat fapte şi întâmplări[1]*, ceea ce îi dă nota distinctă de scriitor original în planul literaturii noastre.*

Dacă aceasta este deosebirea fundamentală faţă de Creangă, nu poate fi trecută cu vederea apropierea de scriitorul humuleştean, căci, ca şi acesta, Dulfu are ştiinţa selectării materialului folcloric şi a îmbinării lui armonioase în lucrări care îşi trag originalitatea din această situaţie. Creangă rămâne un artist de geniu, desăvârşit stilist, creator de atmosferă şi de tipuri specifice regiunilor Moldovei de Sus, pe când Petre Dulfu este un repovestitor tentat să generalizeze situaţiile personajelor sale, Păcală, Gruia, Făt-Frumos, care nu pot fi supuse unor caracteristici provinciale, pentru că le au pe cele ale românului în ansamblul lui. În această privinţă asemănarea este mai degrabă cu Petre Ispirescu, şi acesta un repovestitor care pune accentul pe tipuri umane, într-o limbă accesibilă tuturor românilor, fără particularităţi provinciale. Petre Ispirescu a fost prelucrătorul orăşean căruia i-a fost teamă să se abată de la materialul brut folcloric, pentru a nu-i estompa savoarea şi farmecul. Scopul său nu a fost în principal literar, ca la Creangă, ci moralizator-didactic.

Petre Dulfu provenea din mediul rural, dar făcându-şi studiile cu temeinicie şi devenind profesor şi autor de manuale, iată-l la rându-i citadin, imprimând operei de asemenea un vădit caracter didactic. Superior lui Ispirescu prin cultură şi prin cunoaşterea de la sursă a producţiilor folclorice, Dulfu îi devine egal în calitatea sa de repovestitor. Ambii scriitori au înţeles necesitatea moralizatoare a creaţiilor populare, accentuând această ţintă şi neabătându-se de la naraţiunea exactă a basmelor şi poveştilor. Ispirescu a făcut-o însă cu mai mare stricteţe; plecând direct de la folclor, el este, natural, mai fidel modelului, folosind mijloacele lexicale şi stilistice adecvate. Dulfu este mai îndepărtat de prototipul popular. Mai întâi el construieşte, folo-

[1] I. Iordan : *Prefaţă* la P. Ispirescu. *Legende sau basmele românilor,* Editura pentru Literatură, 1968, p. IX.

sind numeroase bucăţi folclorice, dându-le arhitectura pe care singur o doreşte, permiţându-şi eliziuni şi mici imixtiuni, în măsura în care se configurează întregul. În al doilea rând, el transformă proza în vers. Chiar şi atunci când preia balade, snoave, cântece, hore populare, le mulează în versificaţia sa proprie, schimbându-le metrica, încorsetându-le de cele mai multe ori în strofe, în „cântece". Versificând, Dulfu se îndepărtează de la stilul direct comunicativ al prototipului popular, în schimb realizează o comunicabilitate mai mare, o modalitate prin care naraţiunea să fie reţinută mai lesne de cititor şi ascultător. Stilul lui Dulfu este oral, simplu, direct, expresia limpede, neîmpodobită, ca în folclor, ca la Creangă şi la Ispirescu.

Privindu-l în calitatea sa de versificator, ne vine în minte procedeul adoptat pentru prima dată de unul din primii noştri prelucrători, Anton Pann. Autorul lui Nastratin a adunat o bogăţie extraordinară de proverbe, zicători, hore, ghicitori, topindu-le — cum avea să facă Dulfu mai târziu cu basmele — într-o naraţiune originală. Producţiile, la origine, au fost populare, dar Anton Pann a compus întâmplările moralizatoare, pentru a-şi sluji ideea, în felul acesta făcând din Povestea vorbii *o operă dublă, de repovestitor dar şi de scriitor. De aceea, G. Călinescu avea dreptate când vorbea despre intelectualismul scrierilor lui Anton Pann, care nu este specific lucrărilor pentru popor.*

Dulfu a dat scrieri pentru popor, el a îndepărtat din naraţiune tot ce ar fi putut împiedeca înţelegerea directă, imediată. Operele lui şi-au găsit prin aceasta o răspândire uluitoare, alături de cele ale lui Ispirescu, spre exemplu. Este cert însă că ceea ce i-a lipsit scriitorului de la Tohat a fost umorul. Este de mirare cum autorul lui Păcală n-a avut el însuşi, temperamental, o doză mai mare de veselie nativă, de hohotire interioară, ca Ion Creangă. El a izbutit totuşi să păstreze vioiciunea personajului Păcală, pentru că autenticitatea naraţiunilor de la care a plecat s-a impus ca stare în epopeea sa populară. Dovadă este faptul că în celelalte scrieri, şi mai ales în cele originale, care n-au legătură cu folclorul, umorul este minim şi voioşia ostentativ căutată.

Petre Dulfu este original prin modul în care preluând materialul folcloric îi dă forma celor trei epopei. Originalitatea sa este de ordinul construcţiei versificate, care s-a manifestat sub forma epopeii populare.

Într-o literatură dezvoltată mai târziu decât în alte ţări europene din cauze social-istorice obiective, sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea a reuşit să dea un asemenea impuls scrisului încât să ajungă din urmă literaturi care s-au dezvoltat, pe îndelete, în timp. Este secolul care menţine clasicismul şi iluminismul, alături de romantism, realism şi naturalism, împingând, la sfârşitul lui, poezia spre făgaşurile ei moderne. Iată de ce au convieţuit armonios epopeile cu versurile simboliste, deşi specia clasică nu s-a impus ca atare în istoria noastră literară. Prielnice dezvoltării clasice a literaturii omenirii, epopeile s-au bucurat de prestigiu în contextul istoric al antichităţii şi transplantarea lor în vremi în care se formaseră alte gusturi literare era hazardată. Numai deplinul talent al lui Budai-Deleanu — şi să nu se uite că manifestarea lui s-a produs la 1800, deci într-un moment în care speciile poeziei româneşti nu erau deloc configurate — a făcut ca Ţiganiada *să reziste timpului. Cum se explică primirea fără rezerve a epopeilor lui Petre Dulfu la începutul acestui secol şi mai ales după cel dintâi război mondial, când, poeziei româneşti, prin Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Minulescu, Pillat, i se deschiseră căi noi, nebănuite în întregul peisaj european? Credem că în primul rând faptului că Dulfu nu şi-a îmbrăcat armura clasică, pe care au socotit-o obligatorie autorii anteriori de epopei. El nu a dat o* epopee clasică, *în spiritul homeric al cuvântului, ci o* epopee populară *care îşi propunea să folosească până la identitate naraţiunile specifice folclorului nostru în opusuri de largă desfăşurare. Ideea era de la bun început fericită şi se cuvine salutată ca atare.*

Dar de la însăşi denumirea de epopee populară *se naşte o întrebare esenţială. Populară, pentru că pleacă de la folclor sau pentru că se adresează largilor mase de cititori? Răspunsul nu va face altceva decât să precizeze, de fapt, concluziv, specificul*

operei lui Dulfu şi în acelaşi timp raportul ei cu folclorul. Deşi a cunoscut în copilărie producţiile populare din satul natal şi a realizat o culegere de anecdote şi ziceri populare, Petre Dulfu şi-a luat toate măsurile de precauţie oprindu-se la basmele şi baladele de o deosebită valoare, verificate de marii noştri scriitori. El a plecat de cele mai multe ori de la prelucrările deja existente, în felul acesta realizând o operă dublă, de la popor pentru popor, dar şi de la popor, prin marii noştri scriitori, înapoi la popor. Plecând de la unele opere clasice, el a redat poporului ce era al poporului, permiţându-şi să asambleze unitar şi să ajute răspândirii imediate prin versificare. Astfel s-au născut acele „bune scrieri pentru popor“, cum le numea G. Călinescu, epopeile sale populare, care au înlocuit în mare parte, la începutul acestui secol — în lectura obişnuită a ţăranilor şi la şezători —, vechile cărţi populare. Efectul a fost remarcabil. Cititorii sau ascultătorii nu erau interesaţi de Petre Dulfu, ca autor, ci de Păcală, de Gruia şi de Făt-Frumos, personaje atât de apropiate de sufletul, aspiraţiile şi gusturile lor. În felul acesta au fost înviorate naraţiunile populare care aveau în centrul lor aceste personaje, Dulfu contribuind, în bună măsură, la perpetuarea unei bune literaturi populare, baladescă şi anecdotică. Pe lângă această „influenţă“, scrierile sale se menţin ca sinteze ale unor mari teme populare având eroi de căpătâi în folclorul naţional.

Victor CRĂCIUN